

Η ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΙΣ ΑΓΑΘΩΝ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΣΤΑΘΜΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ

Του Καθηγητού κ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ Ή. ΑΓΑΠΗΤΙΔΗ

Ὑπὸ τὸν ὄρον «καταναλώσεις ἀνωτέρας πολιτιστικῆς στάθμης» ἐννοοῦμεν τὴν διάθεσιν τμήματος τοῦ εἰσοδήματος διὰ τὴν ἱκανοποίησιν ἐναγκῶν ἀνέσεως, καλυπτομένων κυρίως ὑπὸ μέσων ἀγαθῶν ἢ ὑπηρεσιῶν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Εἰς τὰς καταναλώσεις ταύτας περιλαμβάνομεν καταναλωτὰ ἀγαθὰ (ὑδωρ, σάπων κλπ.) διαρκῆ ἀγαθὰ (αὐτοκίνητα, ραδιόφωνα, ἄλλας ἐφαρμογὰς τοῦ ἠλεκτρισμοῦ κλπ.) καὶ ὑπηρεσίας (ἐκπαίδευσις, περίθαλψις, ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια, θεάματα, τουρισμός, τηλεπικοινωνία κλπ.).

Κατὰ γενικὸν κανόνα εἰς τὰς Χώρας, τὰς ἐχούσας μικρὸν κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα, ὅπου τὸ μεγαλύτερον τμήμα αὐτοῦ δαπανᾶται διὰ τὴν διατροφήν καὶ τὰ εἶδη πρώτης ἀνάγκης, τὰ περιθώρια διὰ τὰ εἶδη ἀνέσεως εἶναι μικρά. Ὁ κανὼν οὗτος εὕρισκε ἐφαρμογὴν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα ἀνέρχεται εἰς 200 δολλάρια περίπου ἐτησίως. Ὡς ἀπεδείχθη ἀπὸ μίαν ἔρευναν ἐπὶ τῆς ἰδιωτικῆς καταναλώσεως, διεξαχθεῖσαν ὑπὸ Ὑπηρεσίας Ἐθνικῶν Λογαριασμῶν τοῦ Ὑπουργείου τοῦ Συντονισμοῦ, ἀναφερομένην εἰς τὰ ἔτη 1950 καὶ 1951, τὸ 59% τοῦ εἰσοδήματος διατίθεται δι' εἶδη διατροφῆς, ποτὰ καὶ καπνῶν, 23% δι' ἱματισμόν, στέγασιν καὶ οἰκοσκευὴν καὶ μόνον 19% διὰ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ καὶ ὑπηρεσίας (ἐκπαίδευσις, ὑγιεινὴ, ψυχαγωγία κλπ.). Εἰς τὰς προηγμένας χώρας, τὸ δαπανώμενον ποσοστὸν διὰ τὴν τελευταίαν ταύτην κατηγορίαν ἀνέρχεται εἰς 24—42%, ὅπερ σημαίνει αἰσθητῶς μεγαλύτερον ἀπόλυτον μέγεθος δαπάνης λόγῳ τῆς διαφορᾶς εἰς τὸ ὕψος τοῦ εἰσοδήματος (διπλάσιον μέχρι δεκαπλάσιον).

Οἱ Ἕλληνες, ἐν τούτοις, ἐνεφάνισαν μεταπολεμικῶς, παραλλήλως πρὸς τὴν γενικωτέραν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν ζωῆς των, μίαν τάσιν πρὸς τὰς καταναλώσεις ἀνωτέρας πολιτιστικῆς στάθμης πέραν τοῦ ὀρίου τοῦ ὁποῖον θὰ ἐδικαιολόγει τὸ ἐπίπεδον τοῦ εἰσοδήματος καὶ ὁ ρυθμὸς τῆς ἐτησίως ἀνόδου του (περίπου 5%). Τοῦτο διαπιστοῦται ἰδίως ὡς πρὸς τὴν μέσιν τάξιν, ἣτις δεικνύει σαφῆ ροπὴν πρὸς ἐξασφάλισιν συγχρονισμένων ἀνέσεων. Ἡ ροπὴ αὕτη ἐξηγεῖται ἐν μέρει ἐκ τῆς ἐπιθυμίας ἀνεωτέρας ζωῆς μετὰ τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν τῆς δεκαετίας 1940—1949, καθ' ἣν αἱ πολεμικαὶ περιπέτειαι καὶ τὸ μειωμένον εἰσόδημα ὠδήγησαν εἰς κατάστασιν στερήσεων καὶ ὀλιγαρκείας. Ἡ λῆξις τῶν ἀνωμαλιῶν διεμόρφω-

σε διάφορον νοοτροπίαν, έκδηλουμένην εις τὴν ἐπιθυμίαν ὄχι ἀπλῶς πρὸς ἐπάνοδον εις τὸ προπολεμικὸν καθεστῶς ἱκανοποιήσεως ἀναγκῶν ἀλλὰ καὶ πρὸς σημαντικὴν βελτίωσιν του. Αἱ μὲν κατώτεραι εἰσοδηματικοὶ τάξεις, ζῶσαι πρότερον λιαν λιτῶς, ἐκαλυτέρευσαν τὴν διατροφήν καὶ τὴν ἐν γένει διαβίωσιν των, αἱ δὲ μέσαι ἐξήλθον τῶν παλαιότερων πλαισίων καὶ προσέθεσαν εις τὰς συνήθεις καταναλώσεις των καὶ νέας τοιαύτας ἐμπιπτούσας εις τὰς ἀνωτέρω προσδιορισθείσας καταναλώσεις ἀνωτέρας πολιτιστικῆς στάθμης.

Εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς ψυχολογίας ταύτης συνετέλεσεν ἡ φυσικὴ ἰδιοσυγκρασία τοῦ Ἕλληνοσ να προσαρμόζεται ταχέως πρὸς τὰς ἐξελίξεις καὶ νὰ μεταβάλλῃ εὐχερῶς εις ἱκανοποιητέας ἀνάγκας ἐπιθυμίας γεννηθείσας ἐκ τῆς προσφορᾶς τῶν ἀντιστοιχῶν ἀγαθῶν παρὰ τοῦ ἐμπορίου ἢ τῆς χρησιμοποίησέως των ὑπὸ ἄλλων ἀτόμων τῆς αὐτῆς ἢ ἀνωτέρας εἰσοδηματικῆς κατηγορίας. Μόνη ὁμως ἡ ψυχολογικὴ διάθεσις δὲν θὰ ἐπὶρκει διὰ τὴν μεταβολὴν τῶν ἀπλῶν ἐπιθυμιῶν εις ἐνεργοῦς, ἂν δὲν ἐσημειοῦτο ἄνοδος τοῦ κατὰ κεφαλὴν εἰσοδήματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκειται κατὰ μέσον ὄρον ἤδη εις στάθμην κατὰ 20—25 % ὑψηλοτέραν τῆς προπολεμικῆς, διὰ τὰς τάξεις δὲ τῶν ὁποίων ἡ διάρθρωσις τῆς δαπάνης μετεβλήθη κατὰ τὰ ἄνω ἐσημειώθη ἄνοδος κατὰ πολὺ μεγαλύτερον ποσοστὸν.

Ὡς ἦτο φυσικόν, ἡ ἠῶξημένη ἱκανοποίησις τῶν ἀναγκῶν τούτων ἐγένετο ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὠρισμένων προϋποθέσεων καὶ συνθηκῶν, εἶχε δὲ καὶ συγκεκριμένους γενικωτέρας φύσεως συνεπείας. Οὕτω π.χ. μεγάλως διηκούλυε τὴν προσφορὰν ἀγαθῶν, ἡ πολιτικὴ τοῦ Κράτους (ἐλευθερία εἰσαγωγῶν, ἀφορολόγητον νέων οἰκοδομῶν κλπ.) καὶ αἱ νέαι συνήθειαι τῆς ἀγορᾶς (πωλήσεις μὲ δόσεις). Συνεπεία τῆς στροφῆς πρὸς τὰς καταναλώσεις ἀνωτέρας πολιτιστικῆς στάθμης ὑπῆρξαν ἀσφαλῶς αἱ σχετικῶς περιορισμέναι ἀποτάμιεύσεις καὶ παραγωγικαὶ ἐπενδύσεις εις ἐποχὴν, καθ' ἣν αἱ ἀνάγκαι τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὅπαιτοῦν ἐντατικωτέραν προσπάθειαν καὶ ἀσφυγὴν ἠῶξημένων καταναλώσεων. Σημειωτέον, ὅτι εἰς ὠρισμένους τομεῖς μέγα μέρος τῆς ζητήσεως δὲν συναντᾷ τὸν ἀπαραίτητον ἀντιστοιχῶς ὄγκον προσφορᾶς (π.χ. τηλεφωνικαὶ συνδέσεις), ἢ κάμπτεται λόγῳ τῶν ἐπιβαρύνσεων (π.χ. ὑψηλὴ φορολογία ἰδιωτικῶν αὐτοκινήτων). Ἡῶξημένη προσφορὰ καὶ ἐλάφρυνσις τῶν ἐπιβαρύνσεων θὰ ἀνεβίβαζε κατὰ πολὺ τὸ πλῆθος τῶν ἱκανοποιούντων ὠρισμένας ἀνέσεις.

Ἡ βελτίωσις τῶν γενικωτέρων συνθηκῶν ζωῆς καὶ ἡ ἀνιούσα πορεία τῶν ἐξεταζομένων καταναλώσεων ἐν Ἑλλάδι φαίνονται ἐκ τῶν κάτωθι ἐνδείξεων :

α) Ἡ μέση διάρκεια τῆς ζωῆς παρετάθη αἰσθητῶς. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι, ἐνῶ τὸ καθαρὸν ποσοστὸν ἀναπαραγωγῆς τοῦ πληθυσμοῦ διατηρεῖται εις ἐπίπεδον 1,2 %, οἱ ὑπερβάντες τὸ 65ον ἔτος τῆς ἡλικίας των κατὰ μὲν τὴν γενικὴν ἀπογραφὴν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1928 ἀποτέλουσιν τὸ 5 %, τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ δὲ τὴν τοῦ ἔτους 1951 τὸ 6,8 %. Ἡ δὲ θνησιμότης, ἥτις κατὰ τὸ 1928 ἦτο 13,17 %, κατῆλθε τὸ 1955 εἰς 6,87 %. Τοῦτο ὀφείλεται εις τὴν ἐξάλειψιν ὠρισμένων νόσων ὡς

της έλνοοσίας, τήν γενικωτέραν μείωσιν τής νοσηρότητος καί τήν εύρειαν έφαρμογήν τών νέων προληπτικών καί κατασταλακτικών μεθόδων άντιμετωπίσεως τών άσθνευιδών. Παρά τήν έλάττωσιν τής νοσηρότητος, οι άσθνευεις έξυπηρετούνται σήμερον διά διπλασίου σχεδόν άριθμού νοσοκομειακών κλινών έναντι τής προπολεμικής περιόδου.

β) Η έκπαίδευσις διηυρύνθη πρός τούς τομείς ιδίως τής έπαγγελματικής μορφώσεως. Η στοιχειώδης παιδεία, τής όποιας ή ύποχρεωκότης από πολλών έτών είναι κατοχυρωμένη συνταγματικώς, συγκεντρώνει κατά τās τελευταίαις δεκαετίας όλοέν μεγαλύτερον ποσοστόν του πληθυσμού, γεγονός όπερ συνετέλεσεν εις τήν σοβαράν έλάττωσιν του άναλφαβητισμού. Οι άγράμματοι, οι όποιοι κατά τó 1920 άπετέλουν τó 50 % του πληθυσμού, τó 1928 κατήλθον εις 42 % καί τó 1951 εις τó 24 %. Η βελτίωσις ύπήρξε πλέον άξιόλογος ώς πρός τās γυναίκας, εις τās όποιας τó ποσοστόν άγράμματοσύνης κατήλθεν, από 64 % κατά τó 1920, εις 35 % κατά τó 1951.

γ) Ο αισθητώς ηύξημένος κατά κεφαλήν όγκος τής γεωργικής (+30 % έναντι του προπολεμικού έπιπέδου) καί τής βιομηχανικής παραγωγής (+50 %) έξασφαλίζει μεγαλυτέραν έπάρκειαν άγαθών εις τήν κατανάλωσιν. Κατηγορίαί τινες έγχωρίων προϊόντων (δημητριακά, κηπευτικά, όπωρικά, κτηνοτροφικά, ύφαντουργικά) σημείωσασαι λίαν σημαντικήν αύξησιν παραγωγής, άνεβίβασαν σοβαρώς τó ποσοστόν συμμετοχής των εις τήν κατανάλωσιν τών εύρυτέρων τάξεων του πληθυσμού.

δ) Τά άγαθά καί αι ύπηρεσίαί άνέσεως που προσφέρει ό σύγχρονός πολιτισμός έσημείωσαν έντόνωσ άνιούσαν πορείαν εις τόν κύκλον τών ίκανοποιήσεων. Ούτω, ό άριθμός τών ιδιωτικής χρήσεως έπιβατικών αυτοκινήτων έξαπλασιάσθη σχεδόν μεταξύ 1939 καί 1956. Αί τηλεφωνικαί συνδέσεις καί αι τηλεφωνικαί συνδιαλέξεις κατά τó αυτό διάστημα έτριπλασιάσθησαν. Η κατανάλωσις ήλεκτρικής ένεργείας σχεδόν έπενταπλασιάσθη. Τά εισαχθέντα είδη έφαρμογών ήλεκτρισμού (ήλεκτρικά είδη οικιακής χρήσεως) έντός μόνης τής πενταετίας 1952—1956 σχεδόν έτετραπλασιάσθησαν εις άξίαν, ένώ παραλλήλως ή κατανάλωσις τροφοδοτείται όλονέν περισσότερο έν τής έγχωρίου παραγωγής. Ο άριθμός τών κατόχων ραδιοφώνου ηύξήθη εις τó έννεαπλάσιον κατά τó χρονικόν διάστημα 1938—1956.

ε) Αί στεγαστικά συνθήκαι έκαλυτέρευσαν έκδήλως. Μέγα τμήμα του πληθυσμού ήδυνήθη νά άποκτήσιν ιδιόκτητον στέγην ή νά στεγασθῆ επί ένοικίω εις οίκήματα προσφέροντα συγχρόνου άνέσεις. Χαρακτηριστικόν είναι άφ' ένός τó ποσοστόν τών κατοικούντων εις ιδιόκτητα άκίνητα, όπερ, κατά μίαν πρόσφατον έρευναν, υπερβαίνει τó 50 % του συνόλου, καί άφ' έτέρου ή άφθονία τών πολυκατοικιών τών μεγάλων πόλεων με τά διαμερίσματα με έντελώς συγχρονισμένον έξοπλισμόν, εις τās όποιας έστεγασθησαν αι άνώτεροι αλλά καί μέσαι εισοδηματικά τάξεις.

Η θέσπισις ειδικών εύνοιών ύπερ τών οίκοδομούντων (άπαλλαγή από τής φορολογίας καί τó ένοικιοστάσιον) καί ό δισταγμός πρός τοπο-

θέτησιν τῶν διαθεσίμων εἰς ἐπιχειρήσεις, ὠδήγησεν εἰς ὑπερτροφικὴν στροφήν πρὸς τὰς οἰκοδομικὰς ἐπενδύσεις, αἵτινες ἀπερρόφησαν τὸ 55 % τοῦ συνόλου τῶν ἰδιωτικῶν ἐπενδύσεων παγίου κεφαλαίου κατὰ τὴν δεκαετίαν 1946—1955.

Ἡ ροπὴ πρὸς τὰς καταναλώσεις ἀνωτέρας πολιτιστικῆς στάθμης παρατηρεῖται, εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν, εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν (Ἀθῆναι, Πειραιεὺς καὶ προάστια), ὅπου τὸ εἰσόδημα τῶν κατοίκων εἶναι ὑψηλότερον (62,2 % τοῦ συνόλου) καὶ αἱ εὐποροῦσαι τάξεις εὐρύταται. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴν κατανομὴν τῶν δημοσίων ἐσόδων ἐκ τῆς ἀμέσου φορολογίας, τὰ ὅποια κατὰ 73,2 % προέρχονται ἐκ τῆς κεντρικῆς περιοχῆς, ἐνῶ αὕτη συγκεντρώνει μόνον τὰ 19 % τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Σημειωτέον, ὅτι ἡ πύκνωσις τῆς κεντρικῆς περιοχῆς βαδίζει μὲ γοργὸν ρυθμὸν, εἰς τοῦτο δὲ συντελοῦν αἱ διαμορφούμεναι εἰς αὐτὴν καλλίτεραι οἰκονομικαὶ καὶ κοινωνικαὶ συνθηκαί. Οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς ταύτης, οἵτινες ἀπετέλουν κατὰ τὸ 1955 τὸ 19 % τοῦ συνόλου, ἀνήρχοντο κατὰ τὸ 1938 εἰς τὸ 15 % αὐτοῦ. Ἡ σημειωθεῖσα αὔξησις μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1938 καὶ 1955 εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν ἀνῆλθεν εἰς 38 % ἐνῶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα ἦτο μόνον 7 %.

Ἐνδείξεις τῆς μεγαλυτέρας στροφῆς τῆς κεντρικῆς περιοχῆς τῆς χώρας πρὸς τὰς καταναλώσεις ταύτας συνιστοῦν τὰ ἑξῆς :

α) Τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα, τὰ ὅποια ἐξασφαλίζουν, ὡς γνωστόν, ἀνωτέρας ποιότητος διατροφήν, διατίθενται κατὰ ποσοστὸν μεγαλύτερον τοῦ 25 % εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην.

β) Ἡ κατανάλωσις ὕδατος ἠξήθη μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1938 καὶ 1955 κατὰ 41 %.

γ) Ἡ καταναλισκομένη ἠλεκτρικὴ ἐνέργεια ἀποτελεῖ τὸ 70 % τῆς συνολικῆς, μὲ τὰς ἴσας ὁμως πτωτικὴν λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας ὠφελείας ἐν προκειμένῳ τῶν ἐπαρχιῶν ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν προγραμμάτων ἐξηλεκτρισμοῦ.

δ) Αἱ τηλεφωνικαὶ συνδέσεις εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν καλύπτουν πλέον τοῦ 70 % τοῦ συνόλου (ἔναντι 62 % τῆς προπολεμικῆς ἐποχῆς). Ἡ ἀναλογία ἐπὶ 100 κατοίκων εἶναι περίπου 7, ἔναντι γενικοῦ ποσοστοῦ κατόχων τηλεφώνου ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ 1,70 %.

ε) Τὰ ἰδιωτικῆς χρήσεως ἐπιβατικά αὐτοκίνητα τῆς ἐν λόγω περιοχῆς ἀποτελοῦν τὰ 77,5 % τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν.

στ) Αἱ ἐπενδύσεις εἰς οἰκοδομὰς πραγματοποιοῦνται κατὰ 60 % εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν.

Παρὰ τὴν τοιαύτην ἀνάπτυξιν τῶν καταναλώσεων ἀνωτέρας πολιτιστικῆς στάθμης εἰς τὴν κεντρικὴν περιοχὴν καὶ τὸν ἔντονον ρυθμὸν ὑπεροχῆς ἔναντι τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος, ἡ πρόβλεψις εἶναι ὅτι μελλοντικῶς ἡ ἀπόστασις θὰ τείνη πρὸς μείωσιν λόγῳ τῆς ἀκολουθουμένης κρατικῆς πολιτικῆς εἰς τοὺς τομεῖς τῆς φορολογίας, τοῦ ἐξηλεκτρισμοῦ, τῆς ἐπαρχιακῆς βιομηχανίας καὶ τῆς ἐν γένει προωθήσεως τῶν συνθηκῶν ζωῆς καὶ οἰκονομικῆς δραστηριότητος τῶν ἐπαρχιῶν.